

ԴԱՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆԱԳԵՏԸ
(ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանի
ծննդյան 90-ամյակի առթիվ)

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանի գրականագիտական հոդվածները գիտական մամուլում երևացին XX դարի 50-ական թվականների սկզբին՝ ազդարարելով բնածին հետազոտական ձիրքով

օժտված գրականագետի մուտքը հայ գրականագիտության արդեն ձևավորված ու հարուստ ավանդույթներ ունեցող բնագավառը:

Ամենից ճշգրիտ գիտնականի ուղին ներկայացված է ոչ միայն 26 մեծարժեք ու ստվարածավալ գրքերում, 1000-ի սահմանն անցած բազմապիսի հոդվածներում, այլև հենց իր կողմից համարձակորեն շարադրված «Ի հեճուկս» ինքնակենսագրականում:

Ս. Սարինյանը ծնվել է Արցախի Սեյտիշեն (այժմ՝ Խաչեն) գյուղում, բարեկեցիկ ընտանիքում: Ընտանիքի արմատները կապվում են լեզենդար Հասան-Ջալալյան տոհմի հետ, և ազնվական ծագումը առ այսօր առկա է նրա պահվածքում: Միջնակարգ կրթությունը ստացել է թե՛ հայրենի գյուղում և թե՛ Բաքվում, մասնակցել է Հայրենական մեծ պատերազմին, հրաշքով մնացել է կենդանի՝ ոտքի ծանր վիրավոր լինելու պատճառով զորացրվել է ու վերադարձել հայրենիք: Պարզևատրվել է Հայրենական մեծ պատերազմի II աստիճանի շքանշանով: Դեռևս դպրոցական տարիներին նպատակադրվել է սովորել Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետում և ապա ասպիրանտուրայում: Այդ ամենն իրականացրել է իր մեծ եռանդի, ներքին կարգապահության և նպատակասլացության շնորհիվ:

1953-ին պաշտպանել է թեկնածուական, 1967-ին՝ դոկտորական ատենախոսություն, 1990-ին ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, իսկ 1996-ին դարձել ակադեմիկոս: Նրա աշխատանքային ու գիտական ողջ գործունեությունն ընթացել է Ս. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում, ուր այսօր էլ բաժնի վարիչ է և մասնագիտացված խորհրդի նախագահ:

1953-ին պաշտպանել է թեկնածուական, 1967-ին՝ դոկտորական ատենախոսություն, 1990-ին ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, իսկ 1996-ին դարձել ակադեմիկոս: Նրա աշխատանքային ու գիտական ողջ գործունեությունն ընթացել է Ս. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում, ուր այսօր էլ բաժնի վարիչ է և մասնագիտացված խորհրդի նախագահ:

Իր կենսագրական հուշերում Ս. Սարինյանը մի առանձին գործովով է հիշում Երևանի պետական համալսարանում սովորելու տարիները, երբ աշակերտել է Հրաչյա Աճառյանին, Գրիգոր Ղափանցյանին, Արսեն Տերտերյանին, Մկրտիչ Մկրյանին, Գուրգեն Սևակին, Արարատ Ղարիբյանին: Նա ստացել է ակադեմիական կրթություն, և դա իր կնիքն է դրել գիտնական-հետազոտողի վրա: Ակադեմիկոս Ս. Սարինյանը մեծագույն ընթերցող է, շարունակ որոնող, արագ յուրացնող ու տեսականորեն զարգացնող մեծ գիտնական: Նա հիմա էլ շարունակ ընթերցում է ու գրում, որովհետև իմացության անհագ ծարավ ունի: Դա երևում է նրա գրվածքներից: Անտիկ փիլիսոփաները, լուսավորչական դարաշրջանի մեծ մտածողները, Վերածննդի տիտանները, Կանտը, Հեգելը, Ֆոյերբախը, Մարքսը, Էնգելսը, Նիցշեն, Շոպենհաուերը, Սպենսերը, Դարվինը և մտքի այլ հսկաներ սնել ու սնում են նրա գիտական հետաքրքրությունները:

Սարինյանը քաջատեղյակ է հայ, ռուս, եվրոպացի, ամերիկացի և այլազգի պատկանող գրողների նշանավոր երկերին: Նա, առանց չափազանցության, ռուսերենով կարդացել է Նոբելյան մրցանակի արժանացած գրողների գործերը: Ահա սրանք են նրա հետազոտական տեսադաշտը, որով մեծ գրականագետն իր խոսքն է ասում հայ գրողների վերաբերյալ:

Դեռևս XX դարի 50-ականների սկզբում (1953 թ.) ՀՍՄՀ ԳԱ «Տեղեկագրում» տպագրված մի ծավալուն հոդվածում, որը ներկայացնում էր «Հյուսիսսփայլի» ռեալիստական արձակը, Ս. Սարինյանը խորքային ու ճշգրիտ բնութագրում է Մ. Նալբանդյանի «Մեռելահարցուկ» վեպը, որն «առաջին անգամ մեր գրականության մեջ արտացոլում է քաղաքի կյանքը»¹:

Սարինյանը տարիների ընթացքում ուսումնասիրել է XIX և XX դարերի հայ մամուլը, աշխատատար, սակայն գիտական առումով մեծարժեք մի գործ: Նրա աշխատություններում շարունակ հանդիպում ենք հղումներ «Մասիս», «Մշակ», «Արևելք», «Արձագանք», «Մեղու Հայաստանի», «Նոր դար», «Երկրագունդ», □Գործ□ և այլ պարբերականներին:

Գրականագիտական իր կատարելատիպը միջազգային առումով իրավացիորեն Վիսարիոն Բելինսկին է, գրողը՝ գուցե Վիլյամ Շեքսպիրը, որի առիթով գրում է. «Միավրված չեմ լինի, եթե ասեմ, որ Շեքսպիրը որոշակի նստվածք է թողել իմ աշխարհայացքում՝ ուղղություն տալով մի յուրօրինակ բնական հոռետեսության»²:

¹ ՀՍՄՀ ԳԱ □Տեղեկագիր□, 1953, -12, էջ 45:

² Ս. Սարինյան. Ի հեճուկս, Ստեփանակերտ, 2006, էջ 19:

Գրականագիտական իր առաջին քայլերից սկսած՝ Ս. Սարինյանը բացում է նոր ուղիներ, փնտրում և գտնում այն, ինչը մինչ ինքը ոչ ոք այդ ձևով ու ամբողջական չէր արել: Դա են վկայում նրա թեկնածուական ու դոկտորական ատենախոսությունների թեմաները: Առաջինը՝ «Քննադատական ռեալիզմի սկզբնավորումը հայ գրականության մեջ», երկրորդը՝ «Հայկական ռոմանտիզմ»: Բոլորովին նոր ու թարմաշունչ էին Սարինյանի գրքերը նվիրված Բաֆֆուն՝ «Բաֆֆի» (1957), «Բաֆֆի, Գադափարների ու կերպարների համակարգը» (1985): Նոր լույսի տակ և պրոբլեմների բոլորովին այլ կտրվածքով է գրված գրականագետի «Մուրացան» մենագրությունը, որը ներկայացնում է գրողի կերտած կերպարների տիպաբանությունը, էթիկան, պատմության փիլիսոփայությունը:

Գրականագիտական իսկական հայտնություն էր Սարինյանի «Լևոն Շանթ» գիրքը: 1947 թ. մեծ գրաքննադատ Նիկոլ Աղբալյանը Լևոն Շանթի մեծարման երեկոյին ասել է. «Հիսունհինգ տարի գրած և ստեղծագործած է Լ. Շանթ, բայց դեռ նրա մասին հատուկ ուսումնասիրություն չունինք: Իր այս կամ այն գործի մասին հողվածներ երևցած են մամուլի մեջ, բայց նրա գրական բովանդակ գործը հետազոտված չէ: Եվ ոչ էս պիտի այդ գործը կատարել այս հանդեսի մեջ: Դուք պիտի լսեք յոթանասունամյա մի ընթերցողի կարծիքը ութսունամյա մի հեղինակի մասին»³:

Ն. Աղբալյանի այդ օրախնդիր պահանջի լավագույն գոհացումը եղավ Սարինյանի 1991-ին հրատարակած «Լևոն Շանթ» մենագրությունը, որը ներկայացնում է Շանթի ողջ ստեղծագործությունը, նրա մանկավարժական ու հասարակական գործունեությունը: Գրականագետը ոչ միայն ընթերցողին է բացատրում Լ. Շանթի բարդ ենթատեքստ ունեցող հրաշալի դրամաները, այլև սպառնիչ գնահատական է տալիս գրողի «Հայ բանահյուսություն» հետազոտությանը. «Շանթի «Հայ բանահյուսությունը» միանգամայն ինքնատիպ երևույթ է հայագիտական մտքի պատմության մեջ: Թերևս գրականության ոչ մի պատմաբան այնքան հետամուտ չի եղել մեր հոգևոր ստեղծագործության ազգային ինքնության բացահայտմանը, որքան Շանթը: Համաշխարհային քաղաքակրթության տեսադաշտի վրա ուրվագծելով հայոց բանահյուսության հազարամյակների արարումը»⁴:

Ս. Սարինյանի այս և մյուս գրքերը, հողվածները սպասված են եղել հայ գրականագետների, պատմաբանների, լեզվաբանների, փիլիսոփաների, հայ գրականության ուսուցիչների ու բանասեր ուսանողների

³ Ն. Աղբալյանն. Ընտրանի, կազմեց և ծանոթագրեց Գ. Անանյանը, Երևան, 2005, էջ 70:

⁴ Ս. Սարինյանն. Լևոն Շանթ, Երևան, 1991, էջ 254:

համար: Ահա մի խոսուն փաստ: Սովորում էի Երևանի թիվ 1, Ստեփան Շահումյանի անվան դպրոցում և ունեի գրականության խիստ գիտակ ուսուցիչ՝ Տելեմակ Մովսիսյան, որը «Մամվել» պատմավեպն անցնելիս դասարան բերեց Ս. Մարինյանի «Բաֆֆի» գիրքը և մեծ խանդադատանքով այն մեզ ներկայացրեց՝ ասելով, թե դասը կվարի ըստ այդ գրքի վերլուծականի: Տարիներ անց բուռն սովորելիս, բնականաբար, կարդացի այդ գիրքը, և նրա տողերից շարունակ ականջիս հնչում էր ուսուցչիս ոգևորված ձայնը: Մի թե գրականագետի համար կարող է լինել առավել մեծ պարզև:

Ս. Մարինյանը Ս. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի հրատարակած շատ գրքեր է խմբագրել և առաջաբաններ գրել, սակայն նրա մեծագույն ծառայությունները երկուսն են՝ ա) նա գլխավոր խմբագիրն է եղել «Հայ նոր գրականության պատմության» հինգ հատորների՝ դրանցում ունենալով բազում հոդվածներ, բ) նախաձեռնողն ու իրականացնողը «Հայ քննադատության պատմության» երկու սովյար հատորների (հ. I, 1985, հ. II, 1998): «Հայ նոր գրականության պատմություն» գրքերի վերջին՝ V հատորը լույս է տեսել 1979-ին: Այդ հատորների համար Ս. Մարինյանը 1980-ին ստացել է ՀՄԽՀ պետական մրցանակ: Նա ՀՀ նախագահի մրցանակ է ստացել «Հայոց գրականության երկու դարը» սովյարածավալ հինգհատորանոց մատենաշարի համար: 2004 թ. Արցախի Հանրապետության նախագահ Արկաղի Ղուկասյանը հանդիսավոր պայմաններում Ս. Մարինյանին հանձնում է «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշան: Ս. Մարինյանը շատ պարզներ ունի, որոնց մեջ կարևոր է նաև 1985-ին ստացած ՀՄԽՀ գիտության վաստակավոր գործիչ կոչումը:

Ակադեմիկոս Ս. Մարինյանը եզակի գրաքննադատ է: Նա ճշտորեն համապատասխանում է այն պահանջին, որ Վենետիկի Մխիթարյան հայրերից Էդուարդ Հյուրմյուզյանը դնում էր գրականագետի առաջ. ունենալ խոր և հիմնավոր գիտելիքներ թե՛ գրողների գործերից և թե՛ գրականության տեսությունից: Այս ամենը ունեցել է Ս. Մարինյանը դեռ երիտասարդ հասակից: Թեկնածուական ատենախոսություն պաշտպանելու ժամանակ գիտական աստիճաններ շնորհող խորհրդի կազմում են եղել այն օրերի, այսօրվա ու հետագայի առումով մեր ազգային մեծերը՝ Ավետիք Բասակյանը, Մարտիրոս Մարյանը, Դերենիկ Դեմիրճյանը, Հրաչյա Աճառյանը, Արա Մարգարյանը, Արսեն Տերտերյանը, Գրիգոր Ղափանցյանը: Հանձարեղ արվեստագետ Երվանդ Քոչարը, լսելով ու հիանալով Ս. Մարինյանի պաշտպանության ընթացքում տված բանավոր պատասխաններով, նրան անվանում է «իմ Մեդիչի»:
Հայտնի է, որ Մեդիչիների ընտանիքը Ֆլորենցիայի ու Տոսկանայի տերերն էին և վաղ Վերածննդից մինչև XVIII դարը մեծ դեր են կատարել Իտալիայի քաղաքական, գրական և մշակութային կյանքում: Նրանց

ընտանիքն է հիմնել Եվրոպայում առաջին գիտությունների ակադեմիան: Մեծ մատերոյի այս որակումը Ս. Սարինյանը հիշել է ողջ կյանքում և այն դարձրել ուղեցույց:

Քաղաքականության, արվեստի, գրականության խնդիրներում գրականագետի չափանիշները վեր են նեղ-ազգային պատկերացումներից: Նա էլ Եղիշե Չարենցի նման համոզված է, թե հայերն ստեղծել են մեծ ու առաջնակարգ գրականություն: Չարենցը, Խորհրդային Միության գրողների համագումարում իր բազմագիտական վրա ամուր հենվելով, ազդարարում է. «Որպես օրինակ ես վերցնում եմ հայկական պոեզիան՝ նրա անցյալով և ներկայով, որովհետև վերջինս ինձ ավելի ծանոթ է, քան որևէ այլ ազգային գրականություն: Ես տեսնում եմ, որ այնպիսի վարպետներ, ինչպիսիք են մեր միջնադարյան աշխարհիկ բանաստեղծները, այդ «հանճարեղ ճորտերը», չի կարելի գտնել ուրիշ ոչ մի գրականության մեջ, հարկավ ոչ նրանց հանճարեղության իմաստով, այլ գույների ու երանգների, ձևի և նյութի մշակման ինքնատիպության իմաստով»⁵:

Ս. Սարինյանն իրավացի հեզմանքով է մերժում իրենց մոդայիկ համարող այն գրականագետներին, ովքեր հայ գրականությունը հանիրավի թերագնահատում են: Նա չի ընդունում գիտության մեջ տիրացուականությունն ու աղքատիմացությունը. «Անկեղծ ասած դա ինձ համար ուսանելի դաս եղավ՝ երբեք չվիճել վարժապետի հետ և զգուշանալ միջին մտավոր դասի այն մարդկանցից, որ կոչվում է վարժապետություն, կամ Տերյանի խոսքերով ասած՝ սեմինարիզ: Դրա հանդեպ անգամ հանճարներն անգոր են»⁶:

Եթե Սարինյանը իր վերջին հինգ հատորները ներկայացրել է «Հայոց գրականության երկու դարը» խորագրով, ապա դա նշանակում է, որ գրականագիտական-հետազոտական հայացքի կիզակետում է պահել գրեթե հավասարապես հայ գրականության այդ վերջին երկու դարերում երկփեղկված ճյուղերը՝ արևելահայ և արևմտահայ: Նրա համար նույնքան ընտանի են Խ. Աբովյանը, Ս. Նալբանդյանը, Պ. Պոռոջանը, Մուրացանը, Հ. Թումանյանը, Ավ. Իսահակյանը, Վ. Տերյանը, Ե. Չարենցը, Պ. Սևակը, որքան Պ. Դուրյանը, Հ. Պարոնյանը, Սիամանթոն, Ս. Տյուսաբը, Հ. Գարապենցը, այսօրվա սփյուռքահայ գրողները:

Եզակի են այն բնութագրականները, որով գրականագետը ներկայացնում է հայ դասական գրողներին: Ահա թե ինչ է գրում Ս. Նալբանդյանը հրապարակախոսի մասին. «Խոսքի գիտական ու գեղարվեստական հնարանների միասնությունից ձուլելով հրապարակախոսական արվեստի սքանչելի կոթողներ, Նալբանդյանը ցույց տվեց, թե պատ-

⁵ Ե. Չարենց. Գրականության մասին, Երևան, 1957, էջ 166:

⁶ Ս. Սարինյան. Ի հեճուկս, էջ 68:

մության անհատի համար ինչ արժե նպատակի վեհությունը, խառնվածքի քաղաքացիական ջիղն ու մտքի անսպառ էներգիան»⁷:

Այժմ իր ապրած ժամանակին բանաստեղծ-տրիբուն համարվող Ռափայել Պատկանյանի քնարերգությունը դիտարկվում է որպես զուտ պատմական արժեք: Սարիկյանը հիմնավորում է այդ արժեքի ողջ իմաստը: Պատկանյանի պոեզիան եղել է հայրենասիրական գործունեության հրավեր, ազգային սթափման կոչ. «Այս իմաստով նրա կրքոտ խառնվածքին միանգամայն անհարիր էր ազգային պեսիմիզմի հոգեբանությունը»⁸:

Իրավացիորեն Սարիկյանը բարձր է գնահատում ու կարևորում գրաքննադատությունը՝ մեր իրականության մեջ առաջին խոշոր գրաքննադատ համարելով Մ. Նալբանդյանին: Նա Նալբանդյանի «Կրիտիկայի» կողքին հավասար մակարդակով դնում է Բաֆֆու ծավալուն հողավածն ուղղված բանահավաք ու բանագետ Սարգիս Հայկունուն՝ «Կայծեր» վեպի առիթով: XX դարի հայ գրաքննադատներից ծավալուն ուսումնասիրություն ունի ակադեմիկոս Արսեն Տերտերյանի մասին: Հայտնի է, որ այսօր Տերտերյանի որոշ հայացքներ նույնակերպ չեն ընդունվում: Սարիկյանը հերթով անդրադառնում է Ա. Տերտերյանի աշխատություններին, ներկայացնում նրա գրականագիտական ու գրաքննադատական հայացքների էվոլյուցիան ու եզրահանգում. «Տերտերյանն ստեղծել է գրականագիտական իր դպրոցը և միանգամայն արժանի տեղ նվաճել դասական հայագիտության ընտրյալների շարքում»⁹:

«Մուրացան» մենագրության մեջ Սարիկյանը կտրուկ մերժում է այն գրականագետներին ու գրաքննադատներին, որոնք հասարակության ուշադրությունն իրենց վրա հրավիրելու համար գիտական խստապահանջության քողի տակ հաճախ հեռանում են իրական գրաքննադատությունից: Ռուս մեծ բանաստեղծ Ա. Ս. Պուշկինը երևույթի մասին ասել է. «Քննադատությունը գիտություն է: Քննադատությունը արվեստի և գրականության երկերի թերություններն ու գեղեցկությունները հայտնաբերող գիտություն է: Քննադատությունը հիմնված է այն կանոնների կատարյալ գիտության վրա, որոնցով գեղարվեստագետը կամ գրողը ղեկավարվում են իրենց երկերում, հիմնված է նմուշների խոր ուսումնասիրության և ժամանակակից ուշագրավ երևույթների գործունակ դիտողության վրա:

Չեմ խոսում անաչառության մասին, ով քննադատության մեջ ղեկավարվում է արվեստի նկատմամբ տաժած մաքուր սիրուց բացի որևէ

⁷ Ա. Սարիկյան. Գրական դեմքեր, Երևան, 1976, էջ 11:

⁸ Նույն տեղում, էջ 18:

⁹ Նույն տեղում, էջ 127:

այլ բանով, նա արդեն իջնում, հավասարվում է ամբոխին, որն ստրկորեն կառավարվում է շահախնդրական ստոր մղումներով»¹⁰: Կողմնակալ գրաքննադատական մեթոդի կիրառողներն ըստ Սարինյանի ընտրում են յուրահատուկ միակողմանիություն, որով խեղաթյուրվում է գրողի կամ գրականագետի ողջ ասելիքը, նրանից դուրս է բերվում ինչ-որ հատված, որը փորձում են մեկնաբանել «աբստրակտ - տրամաբանական հակադրությամբ»¹¹:

Ս. Սարինյանի գրքերի մեջ եզակի է նրա էսսեն՝ նվիրված Ջորջ Բալայանին «Շարունակվող լեզենդ» (2001) խորագրով: Նա խիզախ հայտորդուն, մեծ հայրենասերին, տաղանդավոր գրող-հրապարակախոսի դիմանկարը վերակերտում է իրական - վավերականի ողջ համակողմանիությամբ: Էսսեի էջերից պարզ է դառնում գրականագետի խոր ծանոթությունը Ջ. Բալայանի 60-ից ավելի գրքերին, գրողի կյանքի ողջ ընթացքին, հրապարակախոսությանը, քաղաքացիական պահվածքին և հայրենասիրական գործունեությանը: Որպես խիզախ ճանապարհորդ՝ Բալայանը կանգնում է Կոլումբոսի, Մագելանի, Հումբոլտի, Նանսենի, Տուր Հեյերդալի կողքին: Գրողը ներկայացվում է հայ դատի՝ Ղարաբաղի ազատագրական պայքարի խնդիրներում իր ձեռքբերումներով: Գիրքը կարդացվում է մեկ շնչով և հիանալի է, որ ունի նաև ռուսերեն տարբերակ: Ցանկալի կլիներ այն թարգմանել անգլերեն՝ միջազգային հնչեղություն ունենալու նպատակով:

1998-ին Ս. Սարինյանը հրապարակ է հանում մի կոթողային աշխատություն՝ «Հայ գաղափարաբանություն» վերնագրով: Դա լույս է տեսնում ճիշտ ժամանակին, և անհրաժեշտ էր հեղինակի իմաստուն խոսքը. նա երկար տարիներ յուրացրել էր հայ գաղափարաբանությունը ձևավորած հայ գրողների երկերը և այդ բնագավառի դրսևորումները երկդարյա հայկական մամուլում: Այն նաև հայ գաղափարաբանության պատմաքննական տեսություն է, որը հասնում է մինչև մեր օրերը և իր դրույթներով կարող է օգնել հայ քաղաքական ու հասարակական համընդհանուր կյանքի առողջացմանը:

1957 թվականից Ս. Սարինյանը ՀՀ գրողների միության անդամ է, որն առաջ կոչվում էր ԽՍՀՄ գրողների միություն: Առ այսօր նա այդ միության եռանդուն անդամներից է և միշտ թողնում է իր հետքը միության աշխատանքներում:

Անհնար է պատկերացնել Ս. Սարինյանի գրականագիտական վաստակն առանց այն բազում հոդվածների, հետազոտությունների, որոնք գրվել են մեր օրերի գրողների մասին: Դրանք երբեմն եղել են խիստ և, բնականաբար, առաջացրել են քննադատվողների դժգոհությունը:

¹⁰ Ա. Ս. Պ ու շ կ ի ն. Երկեր հինգ հատորով, հ. 5, Երևան, 1960, էջ 154:

¹¹ Ա. Ս ա թ ի ն յ ա ն. Մուրացան, Երևան, 1976, էջ 74:

Մի առիթով արդեն հայ գրականության դասական դարձած Պարույր Սևակը գրել է. «Սարինյանը նախ և առաջ տեսաբան է, այսքանով էլ գրականության լուրջ պատմաբան, որի նշանաբանն է՝ ամեն բան բացատրել... Սարինյանի լեզուն գիտական է և կուռ, բնորոշումները՝ դիպուկ և ոչ երբեք տափակ, մտածողության եղանակը՝ ըստ հարկի բարդ, բայց ոչ երբեք խրթին...»¹²: „Le style, c'est l'homme” («Ոճը ինքը մարդն է») հայտնի ասացվածքը հենց Սարինյանի համար է: Նա ստեղծել է իր ոճը, որը կարելի է կոսահել անգամ մեկ պարբերության մեջ: Ստեղծել է նաև գրականագիտական իր դպրոցը:

Գրականության մեջ Սարինյանին հետաքրքրում էր ոչ միայն ազգայինը, այլև տիեզերականը՝ մակրոկոսմոսի և միկրոկոսմոսի փոխկապվածությունը, իսկ այս խնդիրը գրականագիտությունը կապում է փիլիսոփայության հետ: Առանց չափազանցնելու կարող ենք ասել՝ Սարինյանը գրել է XIX և XX դարերի հայ գրականության փիլիսոփայական մտորումները: Ահա այս դիտակետից՝ վերնից է նայում նա ցանկացած գրողի ստեղծագործության արժանիքներին: Նրա կարծիքով՝ Սևակը «Մարդը ափի մեջ» գրքից հետո «Եղիցի լույս» ժողովածուում գրական շրջանակ բերեց աներևակայելին և դա «լուծեց այնպիսի համարձակությամբ, որ կարող է բացատրվել միայն անհավանականության օրենքով»: Նա «Եղիցի լույս» գիրքը համեմատում է Ե. Չարենցի «Գիրք ճանապարհի» գիրք-պատվիրանի հետ. «Սևակի «Եղիցի լույսը» բանականության որոնումները նետում է դեպի տիեզերական անհայտը»¹³:

XX դարի երկրորդ կեսի արձակում գրաքննադատը հատուկ ուշադրություն է դարձրել Հրանտ Մաթևոսյանի գրվածքներին և Սուրեն Ադաբաբյանի, Լևոն Հախվերդյանի հետ զուգահեռ՝ հովանավորել է գրողին ու նպաստել նրա առաջընթացին: 1965-ին Հ. Մաթևոսյանի «Լեռներս մնացին վերևում» գրքի «գաղտնի գրախոսության» մեջ՝ տպագրության երաշխավորելով գիրքը՝ գրում է. «Նա չի տրոհում կյանքն ու մարդկային բնավորությունը: Նա կարծես միտում ունի պահպանելու լեռնական աշխարհի մարդկանց բնածին էպիկականությունն ու բանաստեղծական գեղեցկությունը»¹⁴:

Երկար տարիներ հայկական դպրոցների բարձր դասարանցիները հայ նոր գրականության դասականների գլուխգործոցների գրականագիտական մեկնությունները յուրացրել են Ս. Սարինյանի հայ գրականության դպրոցական դասագրքով:

¹² Ս. Ս ա ր ի ն յ ա ն. Պարույր Սևակ, Բանաստեղծության գիտությունը, Երևան, 2006, էջ 210:

¹³ Ս. Ս ա ր ի ն յ ա ն. Սերունդներ և ավանդներ, Երևան, 1984, էջ 151:

¹⁴ Ս. Ս ա ր ի ն յ ա ն. Հայոց գրականության երկու դարը, գիրք IV, Երևան, 2004, էջ 561:

1976 թ. Մոսկվայի «Высшая школа» հրատարակչությունը հրատարակել է «Армянская литература» բուհական դասագիրքը, որի «Նոր շրջանի հայ գրականություն» բաժինը (XIX դարից XX դարի սկիզբը) հեղինակել է Ս. Սարինյանը:

Ս. Սարինյանն իր կեցվածքով, հագուստով, կարգապահությամբ իսկական մտավորական է. մշտապես հարգում է ուրիշների ժամանակը, երկար տարիների ճանաչողության ընթացքում միշտ հիացել եմ նրա գերմանական ճշտապահությամբ:

Ս. Սարինյանը ղեկավարել է մեծ քանակով ասպիրանտների ու հայցորդների, որոնցից շատերը ոչ միայն դարձել են գիտության թեկնածուներ, այլև դոկտորներ:

Դասական գրականագետը հրաշալի հոետոր է, երիտասարդ տարիներին կարող էր ձգտել պաշտոնների, սակայն երբեք նման մղումներ չի ունեցել և բավարարվել է բաժնի գիտական ղեկավար լինելու դիրքով: Նա անտարբեր է եղել նաև արտասահմանյան ուղևորությունների հանդեպ: Ինչպես ինքն էր սրամտում, «կարմիր գծից անդին» մեկնել է միայն մեկ անգամ՝ Փարիզ՝ 2003-ի դեկտեմբերին մեկ շաբաթով: Առիթը խիստ հիշարժան է. զեկուցել է Փարիզում կազմակերպված միջազգային գիտաժողովի ժամանակ: Գիտաժողովը նվիրված էր Գրիգոր Նարեկացու հանձարեղ «Մատյան ողբերգության» երկի ստեղծման 1000-ամյա հոբելյանին: Իր ծով գիտելիքները գրականագետն ամբարել է գրքերից, նկարագարող ալբոմներից, ժամանակին լսած օպերաներից, համերգներից, Հայաստան եկած նշանավոր մարդկանց հետ ունեցած շփումներից:

Երկար տարիներ Ս. Սարինյանը ղեկավարել է «Աճառյան համալսարանի» գրականության ամբիոնը, այժմ դասախոսում է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի մագիստրատուրայում՝ տալով վարպետության դասեր: Կյանքը նրան մատուցել է բազում դժվարություններ ու դժբախտության պահեր, սակայն նա հաղթահարել է այդ ամենը, ինչպես ժողովուրդն է ասում, «Սեր ներս է գցել ու սպիտակը՝ դուրս»: Մեծատաղանդ ու եռանդուն գրականագետը այսօր էլ կենսահաստատ լիցքեր ունի ու ստեղծագործական ծրագրեր: Ցանկանում եմ նրան քաջառողջություն և նպատակների իրագործում:

Հ. Գ. Վաղուց ժամանակն է, որ Ս. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտը ակադեմիական մակարդակով պատրաստի ու հրատարակի ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանի կենսամատենագիտությունը: Սա իսկական նվեր կլինի և՛ նրա հոբելյանին, և՛ հայ գրականության պատմաբաններին: